Afbeeldinge ende beschryvinghe van alle de veldslagen, belegeringen ende and're notabele geschiedenissen ghevallen in de Nederlanden

door Willem Baudartius

In 1615 verscheen bij uitgeverij Colijn te Amsterdam het boek van Willem Baudartius: Afbeeldinge ende beschryvinghe van alle de veldslagen, belegeringen ende and're notabele geschiedenissen ghevallen in de Nederlanden. Geduerende d'oorloghe teghens den coningh van Spaengien: onder het beleydt van den Prince van Oraengien, ende Prince Maurits de Nassau.

Willem Baudartius
Baudartius werd op 13 februari 1565 geboren te Deinze in Vlaanderen als zoon van protestantse ouders. Bij de komst van de hertog van Alva in de Nederlanden vluchtte het gezin naar Sandwich in Engeland. Baudartius ging naar school in Canterbury en, nadat het gezin in 1577 uit Engeland was teruggekeerd, in Gent. Na de val van Gent en Antwerpen in 1585 verhuisde Baudartius naar Leiden waar zijn zus Johanna woonde. Een jaar later begon hij hier aan zijn studie theologie die hij voortzette in Franeker en Heidelberg. Als predikant was hij werkzaam in Kampen, Lisse en Zutphen. Baudartius was meer geleerde en polemist dan prediker. Als fervent contra-remonstrant heeft hij de Arminianen en ook de katholieken met grote felheid bestreden. Vanwege zijn grote kennis van het Hebreeuws werd hij gevraagd mee te werken aan de Statenvertaling van de bijbel. Hij heeft gedurende zijn leven zeer veel geschreven, onder andere een verzameling spreuken: Apophthegmata Christiana, ofte gedenckweerdige, leerzame en aerdige spreucken en een pamflet tegen het Twaalfjarig Bestand: Morghen-Wecker der vrye Nederlantsche provintien.
In 1611 kwam zijn Polemographia Auraico Belgica op de markt. Hierin werden de gebeurtenissen beschreven en getoond uit de beginjaren van de Tachtigjarige Oorlog. Het werd uitgegeven door Michael Colinius te Amsterdam. De gravures zijn grotendeels verkleinde kopieën van werk van Frans Hogenberg. In 1615 bracht hij dit werk uit onder de titel: Afbeeldinghe, ende beschrijvinghe van alle de veld-slagen, belegeringen en ghevallen in de Nederlanden, geduerende d'oorloghe teghens den coningh van Spaengien (1559-1614).
Baudartius overleed op 15 december 1640 in Zutphen.

In Museum Het Bolwerk te IJzendijke zijn drie ingekleurde gravures te zien uit laatstgenoemd boek, te weten:

Beleg en inname Hulst in 1596

De Hooch-gheborene Doorluchtighe Vorst Albertus van Oostenrijck/ en heeft het by de victorien te Cales, Ardres, ende elders in Vranckerijck behaelt/ niet willen berusten laten/ maer hy heeft ghepoocht al plus oultre te gaen/ ende noch meer Steden onder sijne ghehoorsaemheyt te brengen/d'welck hem des te lichter om doene was/ overmidts een groot deel van der Staten volck in Vranckerijck ghesonden was/ ende den sleur van al hare Enghelsche waren op de Armade nae Hispanien ghetrocken. Tot desen eynde heeft hy dit jaer van 1596 nevens andere groote toe-rustinghen/ de Jtaliaenen te Tienen met drie en twintich mael hondert duysent guldens willich ghemaeckt hem wederom dienst te doen/nae dat sy nu wel twee jaren lanck gemutineert hadden. Het liet sich aensien / ghelijck oock het gheruchte over al ginck/ dat sijn Hoocheyt twee Leghers soude te velde brenghen: Jmmers daer waren verscheydene Steden ende Quartieren/die vreesden dat het op hare cappe druppen soude/ als waren Ostende / Hulst /Breda/ Ter-Tolen/ende in het boven-quartier/ Niemeghen/Bommel/Bommeler-Weert/Zutphen/Doesburgh/ende andere. Sijn Excellentie heeft voor allen sorghe ghedraghen so veel hem eenichsins moghelijck was. Op het onversienste is Albertus met sijnen voor-draf voor Hulst gevallen/ een Stedeken in Vlaenderen in het Landt van Waes gheleghen/ om 'twelcke te bewaren by sijne Excellentie verordineert was de Graef van Solms/ opper-Colonel van Zeelandt/met dertich Vaendelen Soldaten. La-Barlotte is met een Regiment Waelen/ ende Tiesselinck met een Regiment Duytschen deur het verdroncken slijck-landt met de leeghste ebbe/ende over-brugghende de Kreecke met twee schuyten / op een onbewaeckte plaetse by nachte tusschen de Moerschanse ende de groote Rape / ghecomen in Hulsterambacht; de Grave van Solms dit vernemende/dede eenen uyt-val uyt Hulst / met 300. of 400. Man: Maer als de beyde partijen in den duysteren nacht aen malcanderen gecomen waren/sonder d'een d'andere te connen kennen of onder-scheyden/werdt daer meer schricks als schades ghedaen/ ende de vyandt met de Statissche vermenght zijnde/gheraeckte in een cleyn Schansken aen den dijck gheleghen/d'welck hy in hieldt: Veele liepender na het water om haer te salveren/maer verdroncken.

Jn dit ghevecht is nevens andere doodt ghebleven de Colonel Tiesselingh, met een Jtaliaens Capiteyn/ende La-Barlotte werdt seer ghewondt/ ende de Grave van Solms wierdt door sijn been gheschoten. Den dach ghecomen zijnde bracht den vyandt meer volcx daer over / wel tot drie duysent toe / ende begost sich in den dijck te beschansen: Maer dit volck quam in seer groote benantheyt/ want de Staten Schepen en Schuyten verhinderden haer stracx de toe-voeringhe van proviande met Schuyten of Waghens/soo dat al het bier en broodt dat sy creghen / dat moestmen haer op den hals toedraghen/ende de draghers wierden dickwils geschoten. Den 9. Liet Albertus de Moer-vaert beschieten. De belegherde siende dat haeren wal niet bestendich en was/maer datter de coeghels door vloghen/van lichte morassighe aerde op-ghemaeckt zijnde/soo gaven de Soldaten teecken van appoincteren/ende hebben noch dien avont dese plaetse over-gelebert: Daer trocken uyt neghen hondert Mannen/met vliegende Vaendels / belovende niet te sullen dienen binnen Hulst. Hier mede creech de vyandt aen die sijde eenen pas tot aen de Stadt toe/maer de sijde nae Axel/daer het Fort Nassou lach / bleef steedts open/tot groot gherief der belegherde. De Grave van Solms begost terstont een Ravalijn op te werpen/ende van binnen met een groote halve mane den wal af te snijden. Daer zijn verscheydene uyt-vallen ende schermutselen geschiedt/ te lanck alhier te verhalen/oock minen ende contra-minen ghemaeckt/ende daer en bleef niet onversocht/soo van d'eene / als van d'ander partije. Daer wierdt binnen de Stadt wel drie hondert roeden wals ghemaeckt/gheduyrende dit belech/de arbeydende Soldaten het schieten des vyants niet ontsiende. Den XXIII. Iulij stylo veteri wiert het Ravalijn aen de Begijne-poorte dapper beschoten met XV. of XVI. stucken. Des avondts heeftmen eenen storm aenghebracht/zijnde d'eerste ghelederen van de uyt-ghelesenste Soldaten/ alle gaer tot de knien toe ghewapent met scheut-vrije wapenen: Doch wert niet uytghericht. Des daechs te vooren was Graef Ernst van Nassou met vijf versche Vaendels daer binnen ghecomen/d'welck den belegherden den moet vermeerderde. De vier naest-volghende daghen werter stercker en stercker op 'tselve Ravalijn gheschoten / ende elcke reyse eenen nieuwen furieusen aen-val ghedaen / die veel volcx ten beyden sijden/ doch van buyten meest/ vernielden. Binnen wierdt Piron, des Graven van Solms Overste Luytenant/ een Man van grooten bedrijve/verstandich ende moedich/gheschooten ende seer ghequetst. Aen d'ander sijde en hadde de Colonel La-Barlotte van thien Capiteyns maer eenen behou den [1596.]/sijn Regiment was vermindert tot op twee hondert Man toe/hy selfs was ter doodt toe ghewondt/ ende nae Antwerpen ghebracht. De Velt-Marckschalck Rone, beleyder van het geheele belech/so hier/ als voor Cales/ werdt den cop af-gheschoten/ daer sijn Hoocheyt veel aen verloos. Hy was een Lotringer Edel-man/ ende hadde van jonghs de partije van de Religie ghedient/ maer Guyse heeft hem met een rijck pensioen aen sijn sijde ghetrocken. Nae sijn doot is het overste regiment des Leghers bevolen Graef Herman van den Berghe. De Vorstelijcke Cardinael verschoonde sijn volck weynich/segghende: les ames sont a Dieu, les corps au Roy. Hy heeft dertich Canoniers in dit belech verloren / soo seere haestende dat de Soldaten achter onghevulde schans-corven/die haer alleenelijck voor blinden dienden / nae den wal aen schanseden. Sijn Excellentie heeft op het schrijven ende begeeren des Graven van Solms/ voor en nae binnen Hulst gesonden ses en dertich Vaendelen Soldaten/ende viere in 'tFort Nassau. Daer wert oock overvloet van pulver ende provande in ghesonden/so datter ten laetsten gheen plaetse meer zijnde om het coorn te solderen/'tselve buyten in de Schepen moest ligghen blijven/ waer van een of twee by den vyandt in brandt ghesteken werden: 'Tgheene de Staten aen Hulst te coste ghelecht hebben/ gheduyrende dese belegheringhe / soo aen gelt/ als aen victualie ende amunitie / beloopt wel tot de somme van vier mael hondert duysent guldens.
Den XXVII. Iulij heeft den vyandt gheweldigher gheschoten als oyt te vooren gheschiedt was; als het grouwelijck schieten op-hieldt/soo vervoechden haer de belegherde op den wal ontrent de bresse/ om den storm waer te nemen: stracx berst daer een mine los/ die soo wel opereerde/dat sy des Ravalijns punt opwierp/ met twintich Soldaten/ diemen in de lucht sach vlieghen. Doe volghde stracx den storm / ende de vyandt nam het Ravalijn stormender handt in; als de Soldaten nae de Stadt aen vluchteden/so volghde haer den vyandt so cort op de hacken/dat hy mede in-drongh tot op des Stadts wal/ daer hy ghestutt wierdt / daer over doodt bleven twee cloecke Capiteyns/Egger een Schots-man/ ende VVigbold Barits een Fries: ende daer bleven vier Capiteyns van den vyandt. De Grave van Solms den vyandt soo nae by niet connende lijden/ heeft hem lustich wederom uyt het

Ravalijn gheslaghen / ghevanghen crijgende eenen Jtaliaenschen Vaendrich/ die seyde/datter doe ter tijdt voor Hulst gebleven waren wel vijfhondert Adel-borsten van sijn Regiment. Corts hier nae heeft Solms desen mol-hoop/ soo met een mine / als andersins / 'tonderste boven gheworpen/gheslechtet ende verlaten. De vyandt schoot daghelijcx menigen scheut met grof Gheschut in de Stadt/deur de daken ende huysen/ somtijts wel ander-half duysent op eenen dach/ ende de Musquet-coeghels vloghender als haghel: Soo dat de Crijchs-lieden in dese enge Stadt gheen plaetse en hadden/ dan achter den wal/ alwaer sy niet steedts ligghen connende/ somwijlen haerder vijftich op eenen dach gheschoten werden. Den XXIX. Iulij stylo veteri heeft den vyandt beschoten het groote bolle-werc by den Haven-dijck/voor de dobbel-poorte gheleghen: Hier quam des vyandts pulver aen brandt/ende 'theeft veel van sijn eygen Soldaten in de lucht geworpen/gevende sulc eenen grootē slach/datmen den selfden niet alleen tot Middelborgh hoorde/ maer oock schuddinge gevoelde. Den XXX. Iulij bracht de vyant twee Velt-stucken in de Schanse Absdael over 'twater/om de vrije vaert uyt eñin de Stadt te beletten/maer sy wierden haest verlamt met een halve Cartouwe uyt de Schanse Nassou. Den eersten Augusti heeft de Grave van Solms/ met advijs van den Crijchs-raedt/ twee Capiteyns Iohan de VVitte ende Bruges, aen sijn Excellentie geschickt/ om te ver toonen de swackheyt der Stadt sonder flanckeringe/ ende dat het Crijchs-volck daer binnen ligghende/ nu langher gheenen middel en hadde om den vyandt te crencken/ooc niet om sich selven te beschermen. Stellende derhalven sijne Excellentie ende den Heeren Staten in bedencken/ of het niet beter en ware/het overighe volck te redden met over-ghevinghe der Stadt/ dan haest beyde volc ende Stadt te verliesen? Sijn Excellentie heeft / met advijs der Staten/ Solms gheschreven/ dat hy/ als het ooghe by het werck hebbende/beter als yemants daer buyten/soude connen ordeelen wat best ghedaen/ best ghelaten ware: Datmen hem/ eñsijnen by-hebbenden Crijchs-lieden toc-betroude/ dat sy haer draghen souden als het alle eer-lievende Crijchs-lieden betaemde/met belofte/ datmen haer met versch volck/ pulver / proviande/ ende alle noodighe dinghen by tijdts versorghen soude. Als nu midler wijle de vyandt eenighe dagen lanck verflaeude/so met schieten/als met graven/ soo grepen de belegherde nieuwen moet/ ende vielen op den 3. Augusti uyt met ses hondert Man/haren wech nemende nae Absdael/ daer de vyandt met sijn beschansinghe was cruypende nae het Fort Nassou/ om de vaert te sluyten: Sy jaechden den vyandt uyt d'eerste/tweede/derde/ende vierde beschansinge/ doe werden sy van de Ruyteren en Knechten ghedwonghen te rugghe te keeren/mede nemende eenen Spaenschen/ ende eenen Schotschen Capiteyn ghevanghen. Des anderen daechs deden de belegherde wederom eenen uyt-val aen d'ander sijde/doot slaende hondert Soldaten ende vier Capiteyns. Als nu de Vorstelijcke Cardinael Albertus selfs in 't Legher ghecomen was/soo liet hy op den 6. Augusti des morghens heel vroech met XXIII. stucken geweldich schieten by Duyvels-gat ende de Dobbel-poorte: Stracx daer nae liet hy de Stadt by eenen Trompetter opheysschen. De Grave van Solms ontboodt/dat het gheen wijse was soo slechtelijck Steden over te leveren dat het noch eerst menich Man het leven costen soude. Albertus dese antwoorde ontfanghen hebbende/ liet stracx wederom even dapper schieten tot 'savondts te ses uyren. De Grave van Solms hadde des voor-middachs aen sijn Excellentie ende Staten gheschreven watter om-ginck / verclarende / dat hy met de Colonels/Capiteyns/ ende Soldaten wel gemoett waren/ende in't beschermen van de Stadt leven ende sterven wilden. Maer als 'savondts de vyandt by Duyvels-gat wat voordeels met schieten ghecregen hebbende/in den wal quam logieren/ende dat daer van binnen gheen halve mane teghens ghemaeckt en was/ghelijck sijn Excellentie al voor acht daghen belast hadde/soo schreef Solms/ bedroeft te zijn/dat hy soo haestighe veranderinghe moest overschrijven: Dat wel den voorigen goeden moet eenichsins duyrde/doch datter veele / siende den vyandt in den wal/ende op drie plaetsen handt aen handt /sonder strijc-weer van buyten/begosten te verflauwen: Versoeckende raedt/ of het niet beter en ware nae goet accoort te trachten / dan 'tuyterste te verwachten? Sijn Excellentie antwoorde sijn Genade even als hy te voorens ghedaen hadde. Doch Solms werdt den VII. van de Capiteyns versocht ende vermaent/om te appoincteren ende het Crijchs-volck by tijdts te salveren/ segghende dat het in den Crijchs-raedt gheordeelt was/dat de plaetse niet langher houbaer en was/ ende dat sy hare eere ende eedt ghenoechsaem verwaert hadden. De Grave van Solms antwoorde haer/indien sy by dese meyninghe bleven/ soo en conde hy alleen niet vechten/ ende hy heeft den Crijchs-lieden stracx het schieten verboden/ die in slach-ordre

stonden achter de bressche/den storm verwachtende/ sonder teycken van onwillicheyt of slaeu-herticheyt te betoonen. Datelijck sont de Grave van Solms aen den Vorstelijcken Cardinael om gespreck te houden/ ende daer zijn des selfden avonts Gyselaers uyt ende in ghesonden/ ende den VIII. isser verdraghen/dat de belegherde/van wat Natie ofte qualiteyt sy waren/souden uyt-trecken met vliegende Vaendels/ Trommel-slach/brandende lonten/den mondt vol coegels/ ende met al hare baggagie; achter-latende 'tGheschutt/zijnde thien heele ende halve Cartouwen/ met de amunitie ende vivres.
Albertus heeft voor dese Stadt verloren ontrent vijf duysent Man/met sestich Capiteyns. Jn de Stadt zijn doodt ghebleven ontrent vijfhondert Soldaten/ende thien Capiteyns/soo doodt en ghequetst/als ghevanghen. De Grave van Solms isser den 10. Augusti uyt-ghetrocken/ sterck zijnde ontrent vijf en twintich hondert ghesonde Mannen/ Meteren schrijft van een en veertich Vaendelen sterck 3075. Man. De Grave wierdt corts daer nae by de Staten van Zeelandt afghesett van sijn Colonelschap/ doch hy is by de Generale Staten Overste ghemaeckt van een ander Regiment Soldaten buyten Zeelandt.

Landing Philippine 1600

Soo isser gheresolveert/ datmen het naeste Landt van Vlaenderen soude aen-varen/ d'welck de Philippine is/ ende datmen van daer te lande tusschen Gent en Brugghe recht op Oostende aen trecken soude. Graef Ernst van Nassou hadde de avant-guarde van de Schepen/ die voet aen landt gesett hebbende/het Fort op de Philippine heeft doen op-heysschen/ ende heeft het oock datelijck in-ghecreghen ende besett/ des vyandts Soldaten veertich in ghetale /daer uyt treckende alleen met haer sijd-gheweer. Den 22. Iunij is sijn Excellentie ontrent den middach met sijn gheheel Legher te

Philippine aenghecomen / ende in vijf uyren tijdts is ten selven dage het gheheele Legher / Ruyteren en Voet-volck met alle noodruft ghelandet/ende de Schepen zijn ontslaghen ende te rugghe ghetrocken. Dit gheheele Legher was sterck twaelfduysent Man te voet/ ende ontrent twee duysent peerde/ want in Frieslandt was Graef VVillem van Nassou, ende in Gelderlandt was de Grave van Hohenlo ghelaten / met een goet deel Ruyteren en Voet-knechten /sorghende voor inval van den vyandt/ende de garnisoenen waren oock noodtwendelijck besett. ijn Excellentie heeft in Vlaenderen gelandet zijnde/ al het Crijchs-volck laten af-vraghen/ of sy yets ten achteren waren/indien jae/ datmen het haer dadelijck soude betalen / maer daer en was niemant die van mis-betalinghe claechde/veel meer heeft elck een ghesproken ende verclaert willich ende bereyt te wesen om voor sijn Excellentie ende de Ed.H.M. Heeren Staten haer lijf ende leven te wagen. De Heeren Staten zijn den XXII. Iunij te Philippine in het Leger by sijn Excel. gecomen/ende daer is publicatie gedaen/ dat yeder Soldaet voor ses dagē proviande coopen eñmede nemē soude/dewijle men te vooren wel vermoede/datmen de Weert negens te huys vinden en soude.

Beleg van Sluis in 1604

Hoe sijn Princelijcke Excell. Graef Mauritius van Nassou Slvys beleghert ende in-ghecreghen heeft / nae dat hy in Vlaenderen verscheydene Steden / Forten en Schansen beleghert ende in-ghenomen hadde/ Anno 1604. Terwijlen de Arch-Hertoghen ende Spinola noch al opiniatreerden voor Oostende/ soo hebben de Edele Moghende Heeren Generale Staten ende sijn Princelijcke Excellentie haer bedacht ende beraden op middelen om die vrome Soldaten/binnen Oostende liggende te ontsetten/ achtende ende houdende voor den besten ende bequaemsten wech ende middel/ eenen gheweldighen in-vall in Vlaenderen te doen / om alsoo den vyandt van Oostende af te trecken. Alle Capiteyns hebben last ende bevel ghecreghen hare Compagnien vol te maken/ ende daer is

bestellinge gedaen van vijfthien hondert nieuwe Switsers/ ende noch twee duysent nieuwe Voet-knechten. Prins Mauritius is den XXV. Aprilis in het Eylandt van Cadsand / recht teghen over Sluys gheleghen/met sijn volck ghelandet/ vergheselschapt met Graef VVilhelm Stadt-houder van Frieslandt/ Graef Ernst, ende Graef Lodewijck, ghebroederen van Nassou/ als oock met Graef Hendrick Frederick, Generael van de Ruyterije/ende met Graef Adolph van Nassou.
De Heeren Generale Staten/ als oock de Heeren Raden van Staten/hebben eenighe Heeren uyt hare Collegien ghecommitteert/ om op desen tocht sijn Excellentie te vergheselschappen/ ende met raedt en advijs by te woonen. Jn twee daghen tijdts heeft sijn Excellentie in-gecreghen alle de Schansen op Cadsand ligghende / als oc corts daer na de Schansen en Forten van Coxie, S. Catarina, S. Philippe, ende Ysendijck.
Op den VI. Maij zijn die van Sluys in der nacht uyt-ghevallen/wel twee duysent sterck/in meyninge Graef Maurits uyt Cadsand te slaen. Sy quamen al stillekens aen met Galeyen ende Slouppen/ ende hadden wel ses hondert Man aen Landt gheset/ eer het de twee Vaendelen Schotten/ die daer de wacht hadden/ sijn ghewaer gheworden. Maer soo haest als dese den vyandt vernomen hebben/so zijnse cloeckelijck op hem aen-ghevallen. Den vyandt niet wetende hoe sterc van volcke dat dese Schotten waren/ quam stracx in disordre/ ende nam de vlucht nae de Slouppen daer mede hy aen-ghecomen was: Maer hy wierdt soo cort van de Schotten ghevolcht / dat haerder vele in het loopen sijn doodt gheslaghen/eenighe ghevanghen / ende vele zijnder verdroncken/overmidts sy in der haeste elck een soeckende sijn leven te berghen / de Slouppen soo hebben over-laden/dat sy ghesoncken zijn. Der Staten volck heeft achte van des vyandts Sloupen ghecreghen.
Ende aldus is dien aen-slach ghebroken/indien hy den vyandt gheluckt hadde/ soo ware hy meester gheworden van schier alle de Schepen ende amunitie der Staten/ende sijn Excellentie hadde moeten het velt ruymen. Den XII. Maij trock sijn Excellentie soo te water/ als te lande/nae Aerdenborgh, een oude doch vervallene Stadt/een mijle weechs van Sluys gheleghen. Daer laghen binnen ses Vaendelen Duytsche Soldaten/ ende sy heeft rontom goede diepe grachten. Soo dat sy wel houbaer was/ maer Godt de Heere heeft haer met sulcke verbaestheyt gheslaghen/dat sy sonder slach of scheut de Stadt verlieten/ ende sijn Excellentie ten besten gaven/ die de selfde by Graef Ernst van Nassou dede besetten/ want sy leyt seer wel om Sluys te benauwen. Stracx is sijn Excellentie voorts ghetrocken nae een andere woeste Stadt/ ghenoemt Middelburgh in Vlaenderen/een mijle van Damme / ende twee groote mijlen van Brugge gheleghen.
Dese Stadt lach open ende desolaet/ maer daer leyt een Casteel d'welck tamelijck sterck is/daer het garnisoen van gheloopen is/vernemende de aencomste van sijn Excellentie. Den XVI. Mey heeft sijn Excellentie eenighe Ruyteren ende Voet-knechten gesonden van Aerdenburgh nae de Soute ende Soete/ d'welc twee navigabele wateren zijn. Sy vonden Don Loys de Velasco beschanst ligghende ontrent het Sluysken van de wateringe van Moerbeke eñLapschuyre. Velasco der Staten volck vernemende/is op het onversienste op haer aen-gevallē. De Ritmeesters Marcelis Bax ende Brochum, met den Luytenant van Pauls Bax, moesten hier het spits af-bijten/want Don Loys is haer dapper aen-ghevallen. Met de eerste charge die de vyandt op dese Ruyteren dede/heeft hy verscheydene van der Staten Peerden ende Ruyteren ghetroffen/ ende onder andere den Ritmeester Marcelis Bax, die door de dhije gheschoten wierdt/ also dat hy sich moeste uyt het ghevecht in het Quartier brenghen laten / ende de Ritmeester Brochum bleef alleen met de beyde Luytenants ende hare Ruyteren teghen den vyandt vechtende/sy leden groote schade/ want sy waren als een doel daer des vyandts Musquettiers ende Harkebusiers dapper op schoten. Geduyrende dit ghevecht is Graef Ernst van Nassou met eenich Voet-volck daer by ghecomen / oock is de Colonel Horatius Veer onsen Ruyteren te hulpe ghecomen met ettelijcke Vaendelen Engelsche Voet-knechten/die haer nevens onse Ruyteren soo wel gequeten hebben/ dat de Spaensche merckelijcke schade gheleden hebben/ alsoo dat haerder ontrent vijfhondert zijn verslaghen ende verdroncken/ ende ontrent drie hondert ghevanghen/ met elf Capiteyns. De Heeren Staten zijn van wegen dese victorie seer verblijt geweest/ ende sy zijn het Crijchs-volck uyt dese slachtinghe comende/een groot stuck weechs te ghemoete gegaen/om haer te bedancken voor den goeden dienst dieu sy dien dach de Landen ghedaen hadden/ende sy vereerden de Ritmeesters Bax eñBrochum yeder met hondert Roose-nobels/ tot vergoedinghe van hare schade/ende tot een gouden keten. Daer was naeu eenen Ruyter of hy/of sijn

Peerdt hadden schade geleden. Sijn Excellentie vernomen hebbende/dat de vyandt tusschen de Soete ende Soute lach/ XIII. of XIIII. Vaendelen sterck/ hem aldaer beschansende/ soo is hy derwaerts ghetrocken / behendelijck met Ruyteren ende Soldaten in den morgen-stondt voor daghe / met het leeghe water de Riviere passerende. Hy is de Spaensche onversiens op het lijf ghevallen/ ende heeft haer uyt haer voor-deel ghejaecht/ ende ghedwonghen na Damme toe te vluchten. Sijn Excellentie dit verricht hebbende / heeft stracx een ander Brugghe over de Soete gheleyt/ daer de Ruyterije is over-ghetrocken ende ghereden nae de West-sijde van de Haven van Sluys; d'welck de Spaensche vernemende/ soo hebben sy al hare Schansen aen die sijde verlaten/uyt-ghesondert S. Iooris Schanse/ligghende voor aen op de Haven / die sijn Excellentie stracx liet berennen/ ende maeckte ghereetschap om de selfde te beschieten: D'welck de vyandt merckende/ende geenen moet hebbende om tegen te houden/so is hy daer uyt-geloopen op den XXIII. Maij, sterc zijnde hondert en dertich Man/ende hadden daer binnen negen stucken grof Geschut / ende thien tonnen bussecruyts. Maer eer de vyandt uyt-trock/soo heeft hy een brandende lonte geleyt nae by het busse-cruyt/om dat in brande te brenghen als sy daer uyt / ende der Staten volck daer in soude ghecomen zijn. Maer die Godt bewaert is wel bewaert / Godt heeft dit boose feyt aen den dach ghebracht/ alsoo dat de lonte by tijts wech genomen zijnde / niemandt van dit pulver en is beschadicht gheworden. Dese victorien hebben sijn Excellentie aen-leydinghe ghegheven tot de belegheringhe van Sluys/d'welck sijn minste ghedachte was doe hy met het Legher nae Vlaenderen trock/ want het scheen gantsch onmoghelijck te zijn/als het oock was / een Stadt te belegeren/die met den vloet rondtom blanck in het water leyt/wijder alsmen met een Cartouwe can af-schieten: Maer een cleyne victorie is dickwils oorsake van een groote. Om dese Stadt te benauwen/soo heeft sijn Excellentie de Haven doen in-nemen/ ende met Schepen ende volck besetten laten/ende voorts heeft hy nae sijn gewoonlijcke wijse/ het gheheele Legher doen beschansen met trencheen tegen de aen-comste ende invaldes vyants/ eñmet Bruggen heeft hy de Quartieren aen malcanderen ghehecht/ op dat het eene / de noodt sulcx voorderende/ het andere datelijck soude connen ontsetten ende ter hulpe comen. Prins Maurits selfs lach aen de West-sijde van de Haven / de Heere van der Noot in't Suyden/ende op het verdroncken Landt laghen Schepen en Sloupen om den vyant de wech te water af te stoppen. Maer eer al dese wercken vol-trocken waren / so cregen die van der Stadt twee mael volck binnen/eens ontrent drie hondert/andermael duysent Mannen/onder het beleyt van Pompeio Iustiniano, die eenige Wagenen met meel mede brochten. Dit meynde de Arch-Hertoge ende Spinola dat de behoudenisse der Stadt wesen soude/ maer het is ter contrarie een oorsake gheweest / dat de belegherde de Stadt te eer moesten over-gheven/overmidts alle dese monden op een corts de voor-raet van victualie op-geten hebben.

Sijn Excellentie aen-merckende het groote werck dat hy voor hadde / ende wel wetende dat hy het selfde / sonder Godes merckelijcke hulpe / niet en soude connen vol-voeren/soo heeft hy op den XXI. Maij door het gantsche Legher met Trommelen ende Trompetten eenen al-ghemeynen vasten ende bede-dach doen vercondighen/ om Godt den Heere te bidden/+ dat hy sijnen seghen woude gheven tot het aengevanghene werck/ verbiedende alle Soetelaers eenigherhande victualie op dien dach te vercoopen/ op verbeurte van alle hare goederen/ ende uyt het Legher ghebannen te worden. Sijn Excellentie de hulpe Godes verwachtende / en is daerom niet ledich noch nalatich gheweest / maer hy heeft verscheydene batterien/ soo nae de Stadt als hy conde / laten veerdich maken / ende hy heeft Gheschutt daer op gheplantt/ om de Stadt te beschieten: Hy heeft ooc om de Stadt van over de Haven te bestrijden/ verordineert ende bestelt te maken een Brugge over-deckt ende scheutvry voor een Musquet. Doch alsoo sijn Excellentie van de gheene die uyt de Stadt in sijn Legher over quamen loopen / verstaen heeft / datter in de Stadt soo grooten honghers noodt was/dat de belegherde haer op een corts souden moeten over-gheven: Soo en heeft hy met schieten en stormen gheen groot ghewelt daer op ghedaen / maer resolveerde de belegherde uyt te hongheren / verwachtende midler wijle of de Marquis Spinola van Oostende soude op-breken/om Sluys te comen ontsetten. Den honghers noodt groeyde daghelijcx soo seere binnen Sluys/ dat sy de Slaven ende Galleye-boeven voor eerst alle spijse onthielden / ende wesen haer buyten de Stadt op het verdroncken landt den cost te gaen soecken / daer sy pluckten ende uyt-groeven een seker cruyt Soutenelle ghenoemt/ dat daer in grooten over-vloet wast. Hier mede hebben dese arme boos-wichten ettelijcke dagen lanck

haer moeten onthouden. Doch die het ontloopen conden quamen in het Leger van sijn Excellentie/ ende baden hares lijfs ghenade / ende om vrijen pas door het Landt/d'welck haer ghegunt wierdt.
De belegherde hebben meer-maels met vuyr-tekenen by nachte haren noodt te kennen gegeven: Waer door de Arch-Hertoghe Albertus is beweecht gewor den sijnen Velt-Oversten den Marquis Spinola te belasten / dat hy allen mogelijcken vlijt soude aen-wenden om Sluys te ontsetten. Spinola seyde / dat in sijn af-wesen de belegheringhe van Oostende soude verachtert worden / begeerde derhalven dat sijne Hoocheyt het ontsett van Sluys yemandt anders op-legghen ende bevelen woude. Maer Albertus heeft ghewilt dat Spinola selfs uyt Legher van Oostende soude comen om Sluys t'ontsetten / hem dreyghende so hy het niet datelijck en dede / dat hy den Coninck sulcx woude claghen. Soo dat Spinola, ghenoechsaem teghen sijn herte / moeste gaen versoecken/ of hy Sluys soude connen ontsetten. Tot welcken eynde hy vergadert ende by een ghebracht heeft ontrent ses duysent Man te voet / ende twee duysent vijfhondert Ruyteren/ zijnde al het Crijchs-volck dat hy erghens lichten conde / ende hy is met den Grave Trivultio op het eynde van Iulio ghemarcheert ende nae Sluys aen-ghetrocken / om een proeve van ontset te doen/ latende de Stadt van Oostende gheblocquiert ende met acht duysent Voet-knechten/ ende vijfhondert Ruyteren om-cinghelt.
Spinola met sijn Legher ontrent Sluys ghecomen zijnde / heeft ghepoocht erghens door te breken / ende victualie met allerley noodruft binnen de Stadt te brenghen. Hy legherde hem te Lapschuyre op de cromte van eenen dijck/ meynende door sijn fel schieten het Legher van sijn Excellentie te doen delogeren: Maer sijn Excellentie maeckte hier contra-batterijen teghen / ende Spinola heeft over al sulcke mannelijcke teghen-weere ghevonden/dat hy met verlies van menich stout Crijchsman wederom te rugghe trecken moeste. Want als hy op den VI. Augusti met drie duysent soo Ruyteren als Voet-knechten/ op het Quartier van Graef Willem van Nassou aen-viel/ meynende het selfde in der nacht te over-vallen: Soo is hy daer soo ontfangen/ dat hy te rugghe trecken moest/ achter-latende de ghereetschap die hy mede ghebracht hadde. Op den XXVI. Augusti heeft de Marquis Spinola de Schansen S. Catarina, ende S. Philippo, daer weynich volcx in lach / lichtelijck in-ghecreghen. Stracx hier nae is hy behendelijc gepasseert de Riviere van Oostburgh/ meynende daer erghens met ghewelt door te booren. Graef VVillem van Nassou, die met een goet deel volcx in Cadsand lach / vernemende de over-comste des vyants/heeft sich in der haeste derwaerts vervoecht/ om den vyandt in sijn voornemen te verhinderen. By Graef Willem sijn datelijck ghecomen/ de Colonel Dorth met eenighe Compagnien/ oock eenighe troupen Francoysen/ Enghelsche ende Friesen. Spinola in der haeste voort-treckende / heeft het volck dat in een halve mane aen het water tusschen Cadsand ende Oostburgh lach/ doen wijcken. Maer comende by de twee Redouten die op den dijck lagen/daer vondt hy cloecken wederstant: Voor eerst soo heeft hem de Wacht wat opgehoudē/stracx is Graef Willem daer by gecomen/ende heeft hem manlijc het hooft geboden/ den welcken de Colonel Dorth te hulpe quam/ die des vyandts ghewelt een goede wijle heeft tegenghestaen / hy selfs met een slacht-sweerdt cloeckelijck vechtende / tot dat hy twee sware quetsuyren creech/ alsoo datmen hem uyt het ghevecht draghen moest/ door sijnen hoet ende cleederen waren verscheydene coeghels ghevloghen / die ick selfs gesien hebbe. Doch onaenghesien al dese cloecke teghen-weere/soo soude Spinola door-ghebroken ende in Cadsand gheraeckt hebben / ten ware dat sijn Excellentie selfs daer ware by-ghecomen met eenige Compagnien van het Friessche Regiment / onder het beleyt van den Oversten Luytenant Iulius van Eitsinga, als oock eenighe Enghelsche / oock Fransche Compagnien / onder Mons de Chastillon, die t'samen den vyandt soo cloeckelijck weder-stonden/ dat Spinola moeste af-trecken/ achter-latende meer dan vier hondert dooden/ onder de welcke eenighe Graven ende andere Heeren van qualitè waren / oock eenen Colonel.
De belegherde vernomen hebbende / dat Spinola te vergeefs trachtte haer te ontsetten/soo hebben sy begost te parlamenteren op den XXIX. Augusti, versoeckende soo langhe stille-stant van wapenen / tot dat sy aen den Arch-Hertoghe mochten schicken/om sijnen raedt ende wille te vraghen. Dit heeft sijn Excellentie haer plat af-gheslaghen / ende hy heeft haer dit appoinctement aengheboden / soo sy des anderen daechs wouden uyt-trecken /soo souden sy uyt-gaen met volle wapenen ende baggagie: Soo sy eenen dach langher toefden / soo souden sy uyt-gaen alleen met haer sijd-gheweer / maer toefden sy tot den derden dach / so souden sy moeten staen tot sijn ghenade. Het eerste

namen sy aen / soo dat de Spaensche met Serrano haren Gouverneur / op den XXX. Augusti uyt Sluys getrocken zijn met hare baggagie / wapenen/ vlieghende Vaendelen / brandende lonten / slaende Trommelen/ sterck zijnde tusschen de drie ende vier duysent wel-ghewapende Mannen/ ende veerthien hondert Slaven/ meest Turcken / die sijn Excellentie alle gaer in vryheyt ghestelt heeft te trecken waer het haer beliefde. Sy en hadden in ettelijcke daghen gheen broodt ghegeten / maer hadden het leven onder-houden met stucken en lappen van leersen/schoon ghesoden parkement / met soutenelle cruyt &c. honden/ catten / ratten waren al voor lanck op-geten. Sijn Excellentie heeft in de Stadt gevonden ontrent [1604.] seventich stucken Gheschuts / soo metalen als yseren/ behalven die in de Forten waren. Oock heeft sijn Excellentie hier ghevonden elf Galeyen met haer toe-behooren.

Het verlies van Oostende is met dese victorie dobbel en dobbel gerecompenseert ende vergoedet/ want Sluys veel propijser voor de Staten ghelegenis om Vlaenderen in contributie te houden / als Oostende. Het is een goede Zee-stadt / drie mijlen van Brugge/ ende vijve van Middelburgh in Zeelandt gheleghen. Hier is een van de schoonste ende sekerste Havenen van Europa, in de welcke bequamelijck wel vijfhondert Schepen connen ligghen. Hier is ooc een schoon Casteel/van de Stadt af-ghesondert.

Sijn Excellentie ende andere Heeren zijn in het Legher voor Sluys cranck gheworden / ende Graef Lodewijck Gunter van Nassou, is aldaer ghestorven/daer de Heeren Staten/sijn Excellentie/ ende alle eerlijcke lieden seer droeve om waren / want hy is in sijnen leven een dapper cloeck Helt gheweest. Over Sluys ende de conqueste in Vlaenderen is Gouverneur ghestelt Graef Hendrick Frederick van Nassou, sijner Excellentie jonghste Broeder/ende de Heere van der Noot tot Luytenant van Graef Hendrick. Jn de Vereenichde Neder-landen wierden ter ghedachtenisse deser victorie Ghedenck-penninghen gheslaghen met dese om-schrift aen d'een sijde: Beatus populus cujus adjutor Deus. Op d'ander sijde: Traxit, Duxit, Dedit, Anno 1604.